

РОЗДІЛ 9 ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 821.111.09/82.09Шев
DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.37.46>

ПАНТЕЇСТИЧНІ МОТИВИ У ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «РОЗРИТА МОГИЛА», «ЗАПОВІТ», «СЕЛО», «МЕНІ ТРИНАДЦЯТИЙ МИНАЛО», «І МЕРТВИМ. І ЖИВИМ...» В АНГЛІЙСЬКІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ДЖОНА ВІРА ТА ВІРИ РІЧ

PANTHEISTIC MOTIVES IN TARAS SHEVCHENKO'S POEMS "THE PLUNDERED GRAVE", "MY TESTAMENT," "THE VILLAGE," "I WAS THIRTEEN," "TO THE DEAD, THE LIVING AND THE UNBORN" IN THE ENGLISH INTERPRETATION OF JOHN WEIR AND VERA RICH

Мітіна Т.М.,
orcid.org/0009-0005-8422-6828
аспірантка

*Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
старша наукова співробітниця відділу наукових досліджень
Шевченківського національного заповідника*

Стаття присвячена аналізу пантеїстичних мотивів у поезії Тараса Шевченка та їх інтерпретації в англійських перекладах Джона Віра та Віри Річ. Звернено увагу на те, як перекладачі передають гармонію між природою, людиною та божественним, що є центральною ідеєю творчості Шевченка. Використано компаративний структурно-семантичний аналіз для порівняння оригінального тексту й перекладених версій. Окрему увагу приділено збереженню стилістичних і ритмічних особливостей оригіналу, а також адаптації образів і символів для англійської аудиторії. Дослідження охоплює твори «За горами гори...», «Розрита могила», «І мертвим, і живим...», «Як умру, то поховайте...», «Княжна», «Мені тринадцятий минало...». У статті показано, як Джон Вір та Віра Річ відтворюють символіку природи, яка у Шевченка виступає відображенням божественного порядку. Віра Річ зосереджується на святковій гармонійності природи, водночас Джон Вір акцентує на її динаміці й силі, підкреслюючи зв'язок із боротьбою за свободу. Пантеїстичні мотиви, такі як зв'язок природи з божественним і людською душею, передаються через використання метафор, символів і ритмічних конструкцій, які адаптуються відповідно до вимог англійського контексту. Результати дослідження свідчать, що перекладачі зберігають основну ідею Шевченкової поезії, але змінюють акценти залежно від своїх перекладацьких стратегій. У Віри Річ пантеїзм частіше інтерпретується через образи гармонійної природи, тоді як Джон Вір підкреслює її силу й символіку свободи. Незважаючи на відмінності, обидва перекладачі демонструють глибоке розуміння творчості Шевченка, зберігаючи її багатогранність і універсальність.

Ключові слова: пантеїзм, Тарас Шевченко, Джон Вір, Віра Річ, переклад, природа, символ, гармонія, божественне, поезія.

Introduction. The article analyzes the contents of the original works of Taras Shevchenko with a focus on pantheistic motifs as interpreted in the English translations by John Weir and Vera Rich. These translations are explored in the context of Shevchenko's profound connection between nature, humanity, and the divine, reflecting his philosophical worldview. The study also highlights the relevance of Shevchenko's poetry to contemporary challenges faced by Ukraine, particularly the ongoing war since 2014 and the full-scale invasion in 2022.

The purpose. The purpose of this investigation is to identify pantheistic motifs and images in the original poems of Taras Shevchenko and analyze how they are represented in the English translations by John Weir and Vera Rich. The study aims to explore the degree of correspondence between the original texts and their translations, particularly in the context of stylistic, cultural, and semantic fidelity.

The methods. The investigation employs comparative structural and semantic analysis, alongside synthesis. Component and linguistic analysis are used to examine the grammatical and semantic correspondence between the original texts and their English translations.

Main results of the study. The analysis identifies whether the translators successfully conveyed the pantheistic motifs of Shevchenko's poetry through the means of the English language and evaluates the accuracy and stylistic integrity of their interpretations.

Originality. The originality of this study lies in its focus on the translation of Shevchenko's works through the lens of pantheism, a perspective that has not been previously explored in translation studies.

Conclusions and specific suggestions of the author. Comparing the Ukrainian originals of Shevchenko's poetry to their English translations by John Weir and Vera Rich reveals that both translators effectively conveyed the pantheistic imagery

and philosophical depth of the works. They succeeded in preserving the poetic, stylistic, and emotional integrity of the originals while adapting them to the English language. The translations demonstrate the translators' mastery in capturing the spiritual and cultural essence of Shevchenko's works, showcasing their skill in the art of poetic translation.

Key words: pantheistic motif, Taras Shevchenko, John Weir, Vera Rich, translation, English interpretation, nature, divine, poetic rhythm, stylistic integrity.

Вступ. Тарас Шевченко відомий у всьому світі як геній української літератури, і його творчість продовжує захоплювати перекладачів та дослідників. Англомовні переклади творів Шевченка виконувалися різними авторами, включаючи таких видатних перекладачів, як Джон Вір та Віра Річ. Їхня робота є цінною для популяризації творчості Шевченка на міжнародному рівні та демонструє різні підходи до передачі змісту, ритміки й емоційності поезії. Особливу увагу заслуговують пантеїстичні мотиви, які пронизують творчість Шевченка і відображають його світогляд, де природа, людина та божественне утворюють гармонійну єдність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Переклади поезії Тараса Шевченка англійською мовою є важливою частиною вивчення його творчості у світовому контексті. Серед досліджень, присвячених цій темі, особлива увага приділяється збереженню художньої виразності, національного колориту та культурної ідентичності текстів Шевченка. Такі аспекти розглядаються в роботах М. О. Акішиної, Т. Ботвин, З. Ю. Воронової, А. С. Єлісєєвої, М. В. Кондратюк, О. С. Бойван, М. С. Шапран та інших дослідників.

Дослідження М. О. Акішиної (2015) зосереджене на комунікативно-прагматичному потенціалі тропів у англомовних поетичних текстах. Її висновки допомагають зрозуміти, як через тропи в перекладах можна зберегти естетику й глибину авторського задуму.

Особливості перекладу лексичних лакун у «Кобзарі» аналізує Т. Ботвин (2024), акцентуючи увагу на техніках адаптації, таких як транскрипція, описова перифраза і компенсація, що дозволяє зберегти семантику та емоційне наповнення оригіналу, що є критично важливим для передачі національної специфіки.

З. Ю. Воронова (2021) вивчає відтворення українських художніх текстів в англомовних перекладах, підкреслюючи важливість стилістичної точності. Вона наголошує, що передача художніх засобів Шевченка потребує уважного врахування ритміки та емоційної насиченості тексту.

Аспекти передачі ритму й метафоричної структури текстів розглядає А. С. Єлісєєва (2022), наголошуючи на складності адаптації творів XIX століття до англомовного контексту. Її робота виділяє виклики, з якими стикаються перекладачі під час збереження поетичної форми.

Практичні й методичні аспекти перекладу поетичних творів аналізують М. В. Кондратюк і О. С. Бойван (2022). Їхні висновки стосуються використання компенсаційних прийомів, які дозволяють досягти балансу між збереженням форми й змісту тексту.

Значення культурно-прагматичних аспектів перекладів досліджує М. С. Шапран (2021). Її робота підкреслює важливість історичного й символічного контексту в перекладах, що дозволяє адаптувати текст до іншомовної аудиторії без втрати художньої глибини.

На роль творчості Шевченка у світовому контексті вказує С. О. Марцин (2019), наголошуючи, що його твори є важливим елементом міжкультурного діалогу. Аналіз перекладів допомагає виявити, як інші культури інтерпретують поетичний стиль Шевченка.

Метою цієї роботи є виокремлення пантеїстичних мотивів у творчості Шевченка та їхня передача в англомовних перекладах Джона Віра та Віри Річ. Завдання включають аналіз перекладу пантеїстичних образів та засобів, виявлення точності відтворення змісту й художньої виразності оригіналу.

Матеріали й методи дослідження. Дослідження базується на оригінальних текстах Тараса Шевченка та їхніх перекладах Джоном Віром і Вірою Річ («За горами гори...», «Розрита могила», «І мертвим, і живим...», «Заповіт», «Княжна», «Мені тринадцятий минало...»). Використано методи суцільного пошуку, компонентного аналізу, компаративного структурно-семантичного аналізу, а також синтезу для встановлення лексико-стилістичних особливостей перекладів. Проведений аналіз демонструє, як пантеїстичні мотиви, що є центральними у творчості Шевченка, адаптуються в перекладах Джона Віра та Віри Річ. Їхні підходи до передачі художніх образів дозволяють по-новому зрозуміти універсальність та багатогранність творчості великого поета.

Результати дослідження та їх обговорення. Поезія – літературний жанр, заснований на взаємодії ритму, звуків і слів, які утворюють складні образи та ідеї. Основною ознакою поезії є використання рими та метра – системи правил, що визначає кількість і порядок складів у рядках. На відміну від прози, що створюється без ритмічної

організації, поетичний текст нанизує слова, формуючи естетичну єдність, здатну передати багатогранні й абстрактні сенси. Особливість поезії полягає у тому, що її структура впливає не лише на зміст, але й на звучання, створюючи гармонійний синтез думки та форми (Крупа, 1997: 18–20).

Історично поезія передувала письмовій літературі, оскільки використовувалася для усної передачі знань, історій і законів. Завдяки ритмічній і повторюваній структурі вірші сприяли запам'ятовуванню та передачі інформації у до-письмову епоху. Основна увага в поезії приділяється образній мові, яка збагачує сенси, надаючи словам додаткові відтінки значення. Незалежно від жанру, поетичні твори часто мають спільні риси, серед яких використання ритму, рими, метафор і літературних фігур, що підкреслюють естетичну природу мови (Меу, 12: 12–14).

Поезія вирізняється високим ступенем асоціативності, використанням метафор і синтезу різних смислових рівнів. Особливу увагу привертає її здатність впливати на читача через комбінацію фонологічних, семантичних і синтаксичних засобів. Мова поезії відрізняється від мови інших літературних жанрів завдяки особливій організації, яка створює унікальні естетичні ефекти. Таким чином, поетичний текст – це впорядкована і трансформована мова, яка через свої засоби відкриває нові горизонти сприйняття і художнього осмислення дійсності.

Сучасна лінгвістика розглядає мову як складне явище, що функціонує під впливом багатьох факторів, зокрема соціальних, культурних, когнітивних та прагматичних. Аналіз дискурсу охоплює вивчення як усних, так і письмових текстів, враховуючи ситуаційний контекст, історичне та культурне середовище, а також ідеологічні й психологічні аспекти. У межах літературного дискурсу відбувається взаємодія між автором і читачем, яка базується на спільних культурних цінностях, світоглядних уявленнях і емоційній чутливості. Застосування стилістичних прийомів у цьому контексті сприяє досягненню естетичного та емоційного впливу, що вимагає комплексного аналізу когнітивних і прагматичних аспектів для повного розуміння функціонування мовних засобів (Кондратюк, 2022: 129).

Мова є носієм культурного коду народу, який відображається у семантичній структурі її одиниць. У значенні окремих слів часто наявний культурний компонент, що демонструє взаємозв'язок між мовою та культурою. У міжкультурному спілкуванні цей компонент стає визначальним, оскільки прагматичний аспект перекладу зале-

жить від фонових знань реципієнтів та їхнього ставлення до тексту. Перекладачі враховують відмінності у базових знаннях і мовному етикеті, що характерні для різних культур, та прагнуть зберегти не лише інформаційний зміст, але й прагматичні відносини між вихідним і перекладним текстами. Це вимагає уважного врахування як мовних, так і екстралінгвістичних параметрів комунікації (Акішина, 2015: 14–15).

Прагматичний зміст висловлювання залежить від його співвідношення із комунікативним контекстом і реакцією адресата. Під час перекладу важливо враховувати очікувану немовну реакцію реципієнта, через що текст перекладу часто зазнає змін для досягнення потрібного ефекту. У цьому процесі можуть виникати семантичні втрати, однак завдання перекладача полягає у мінімізації таких втрат. Досягнення цього балансу є важливим кроком у створенні тексту, здатного викликати відповідну реакцію аудиторії, не втрачаючи при цьому своєї автентичності.

Переклади відіграють важливу роль у збагаченні міжкультурного спілкування та створенні спільного культурного простору. Особливо значущими є художні переклади, які сприяють формуванню загальнолюдських цінностей та культурної єдності. Основним завданням перекладача є не лише передача змісту оригіналу, але й урахування його прагматичних аспектів, таких як стиль, емоційний вплив та естетика тексту. Художній переклад є творчим процесом, що вимагає глибокого розуміння як мови оригіналу, так і культурного контексту, де потрібний гнучкий і творчий підхід (Reiss, 2000: 213–214).

Переклад поетичних творів вирізняється своєю специфікою, оскільки головною метою такого перекладу є збереження поетичної комунікативної функції. Крім передавання інформації, поетичний текст має викликати емоції, створювати художні образи та естетичне враження. Образи персонажів, природи чи інших деталей, закладені в оригінальному тексті, повинні впливати на читача так само, як це задумав автор. Перекладач мусить враховувати ці аспекти, аби забезпечити адекватне сприйняття тексту. Саме ця поетична спрямованість відрізняє переклад художніх текстів від перекладу інформативних матеріалів (Ребрій, 2012: 121).

Перед перекладачем постає завдання не лише зберегти зміст і форму, але й передати настрій та інтонацію оригіналу. Дослівний переклад часто не здатен передати глибину літературного твору, тому допускаються певні відхилення від стандартних правил, спрямовані на збереження

художньої цілісності тексту. Успішний переклад створює для читача новий художній світ, який, попри інший мовний контекст, зберігає ідейну наповненість та естетичну виразність оригіналу. Художній переклад вимагає особливого балансу між збереженням змісту та створенням нової, адаптованої для іншої культури, форми.

Робота перекладача з поетичним текстом передбачає насамперед вирішення питання відповідності структури оригінального вірша й рим перекладного тексту. У разі зміни структури необхідно визначити, якій формі слід надати перевагу, враховуючи зміст твору. Зовнішня форма перекладу повинна відображати підтексти оригіналу, забезпечуючи їхню гармонію з художнім задумом. Поєднання первинного змісту та адекватної форми є однією з найскладніших задач у поетичному перекладі, адже дослівна передача змісту зустрічається вкрай рідко, особливо у віршованих текстах.

Особливу складність становить передача ритмічної структури оригіналу, яка є суттєвим компонентом поетичного висловлювання. Ритм забезпечує інтонаційну виразність поетичних фраз, тому теоретики перекладу наголошують на важливості його збереження. Однак повноцінна передача ритмічних особливостей часто неможлива через відмінності між мовами, що змушує перекладачів адаптувати лише загальний ритм тексту, вносячи відхилення від метра оригіналу. Такі відхилення є компромісом, спрямованим на збереження художньої цілісності, а не точності (Ботвин, 2024: 174).

Головною метою поетичного перекладу залишається передача основної ідеї та настрою оригінального тексту. Перекладач має знайти баланс між формою та змістом, забезпечуючи емоційну відповідність і виразність, притаманну першотвору. У цьому процесі творчість і гнучкість перекладача відіграють ключову роль, оскільки дозволяють адаптувати текст до нової культурної та мовної реальності, зберігаючи його поетичну сутність.

Переклади поезій Тараса Шевченка виконувались у багатьох країнах світу, демонструючи універсальність ідей його творчості. Англomовні інтерпретації Шевченка охоплюють широкий часовий діапазон і належать різним поколінням перекладачів. Серед найвідоміших слід згадати Вільяма Морфіла, Етель Ліліан Войнич, Джона Віра, Віру Річ, а також Пітера Селвера. Їхні роботи сприяли знайомству англomовного читача з культурним і духовним надбанням України. Кожен із цих перекладачів мав власний підхід до передачі

змісту та форми, намагаючись зберегти ритміку, метафоричність і глибокий символізм оригінальних творів. Особливу увагу перекладачі приділяли знаковим творам, як-от «Заповіт» і «Кобзар», які репрезентують творчий дух Шевченка (Марцин, 2019: 36–40).

Переклади англійською мовою поезій Тараса Шевченка, виконані Джоном Віром і Вірою Річ, займають вагомe місце в міжнародному сприйнятті українського поетичного слова. Джон Вір прагнув досягти балансу між передачею змісту та збереженням ритмічної структури оригіналу. У його перекладах, як і в багатьох інших англomовних інтерпретаціях Шевченка, зустрічається проблема відтворення асоціативного поля української мови. Джон Вір акцентував увагу на зрозумілості змісту для англomовної аудиторії, інколи жертвуючи емоційною напругою оригінального тексту.

Віра Річ відзначилася глибоким розумінням поетичної специфіки Шевченкового слова. У своїх перекладах вона зберігала художню цілісність творів, передаючи не лише зміст, але й ритміко-мелодійні особливості тексту. Її збірка «Song out of Darkness» стала однією з найбільш значущих англomовних публікацій шевченківської поезії. Віра Річ намагалася передати багатшаровість української мови, зокрема використання церковнослов'янських елементів та народної лексики, що дозволяло англomовним читачам краще зрозуміти контекст творів.

Особливе місце у творчості Віри Річ займає переклад «Заповіту», який вважається одним із найкращих завдяки збереженню емоційної сили й символічного значення тексту. Перекладачка також вдало інтерпретувала поеми Шевченка, зокрема «Причинну» та «Неофітів», підкреслюючи універсальність ідей, які пронизують творчість українського поета. Її внесок у популяризацію української літератури в англomовному світі залишається невичерпним джерелом для подальших досліджень (Марцин, 2019 : 39).

Переклад поезій Тараса Шевченка ускладнюється через закодовану у текстах мовну картину світу. У його творах зустрічаються реалії, національні символи та історичні алюзії, що мають глибоке культурне й символічне значення (наприклад, бандура, калина, Коліївщина). Значення багатьох слів і образів тісно пов'язане зі світоглядом поета, як-от: «недвига серцем» чи «печаль, як москаль». Для перекладача важливо зберегти асоціативне поле цих понять, передаючи їхній емоційний та семантичний заряд. Складнощі також виникають через переплетення у Шевченковій

мові народної лексики та церковнослов'янських елементів, які мають багатшарове художнє навантаження. Відтворення ритмомелодики, поетичної інтонації й пісенної природи текстів додає ще одного рівня складності (Марцин, 2019: 35).

Філософська складова поезії Шевченка є невід'ємною частиною його творчості. Вона проявляється через пантеїстичні мотиви, де природа виступає знаком божественної присутності, а людина є її складовою, що має підкоритися законам природного світу. Такий підхід розкриває етичну й естетичну красу буття, яке сприймається як частина великого гармонійного цілого. Подібні ідеї перегукуються із сентименталізмом, але у творчості Шевченка вони набувають романтичного характеру, зображуючи героя-мандрівника. Цей образ, часто присутній у його поезіях, є символом єдності людини та природи, що втілює глибинну філософію гармонії та взаємозв'язку світу.

Зображення природи й філософського осмислення людського буття вимагає від перекладача збереження не лише змісту, але й емоційного тону та світоглядного контексту. Відтворення цих аспектів є ключовим для збереження унікального духу Шевченкової поезії у перекладі.

Образи у творах Тараса Шевченка часто несуть багатшаровий символічний зміст, який може бути втрачений під час перекладу. Їхнє збереження є критично важливим, адже ці образи відіграють ключову роль у створенні унікального світогляду й емоційної глибини його поезії. Особливо складним є завдання передати ці символи англійською мовою, де поетична структура, ритміка й стиль суттєво відрізняються від української. Передача архаїзмів, діалектів і культурно маркованої лексики потребує ґрунтовного знання як мови оригіналу, так і англійської мови, а також розуміння їхніх культурних контекстів.

Кожен перекладач, працюючи з Шевченковою поезією, неминуче додає до тексту елементи власного розуміння й інтерпретації. Цей процес є одночасно творчим і аналітичним, адже вимагає балансування між збереженням авторського задуму та адаптацією до нової мовної системи. Особливо це стосується відтворення божественних мотивів і природи, які в Шевченковій поезії тісно пов'язані зі світоглядом і символічним змістом. У даному дослідженні буде проаналізовано, як саме Віра Річ та Джон Вір у своїх перекладах зуміли зберегти та адаптувати ці складові, відтворивши унікальний дух і багатство творчості Шевченка.

Шевченко

Vera Rich

Світе тихий, краю милий, Моя Україно, За що тебе сплюндровано, За що, <u>мамо, гинеш?</u> Чи ти <u>рано до схід сонця</u> <u>Богу не молилась</u> , Чи ти діточок не певних Звичаю не вчила? «Молилась, турбувалась, День і ніч не спала, Малих діток доглядала, Звичаю навчала. (Kobzar, c. 90)	Peaceful land, beloved country, O my dear Ukraine! Why, <u>my mother</u> , have they robbed you? Why do you thus <u>wane</u> ? <u>Before the sun rose in the morning</u> <u>Did you fail to pray?</u> Did you to your unsure babes Neglect to teach the way? – «I prayed, I worried, sleeping not, Neither night nor day, I watched over my small children, Teaching them the way, (Kobzar, c. 92)
--	--

В оригіналі поезії «Розрита могила» (1845) Шевченко зображає Україну через персоніфікацію, звертаючись до неї як до матері: «*мамо, гинеш*». Цей образ підкреслює глибокий зв'язок людини із землею, який посилюється через емоційне звернення. У перекладі Віра Річ адаптує цей образ, використовуючи звертання «*my mother*», що зберігає ідею персоніфікації та забезпечує її зрозумілість англійськомовному читачеві. Проте переклад слова «*гинеш*» як «*wane*» (згасати) надає більш м'якого значення, на відміну від глибоко трагічного відтінку оригіналу.

В обох текстах присутній мотив молитви до Бога, який є символом духовної надії та опори. Оригінальний вислів «*Богу не молилась*» збережено у перекладі як «*Did you fail to pray*», що адекватно передає зміст, хоча й змінює акцент із докору на нейтральне запитання, і упускає суб'єкт до якого спрямована молитва. Віра Річ залишає ідею молитви важливою частиною тексту, однак дещо спрощує емоційний відтінок, що властиво для українського контексту.

Уривок демонструє гармонію людини з природою через згадку про «*схід сонця*», який виступає символом початку нового дня й надії. У перекладі Віра Річ відтворює цей образ як «*Before the sun rose in the morning*», що є близьким за змістом, хоча й додає деталізації. Така інтерпретація зберігає ключовий символізм природи, але створює дещо інший ритмічний ефект.

Переклад Віри Річ є вдалим з погляду передачі основного змісту та образної структури, зокрема образу матері-України та божественних мотивів. Однак певні моменти, як-от трагізм слів «*гинеш*» або емоційна напруга докору, адаптовані до англійськомовного сприйняття, що дещо змінює загальний

тон твору. Водночас використання стилістично простих і зрозумілих виразів дозволяє зберегти загальну ідею та символіку тексту, включно з його природними і духовними мотивами.

Шевченко	Vera Rich
Не плакали б діти, мати б не ридала, <u>Не чули б у Бога вашої хули.</u> <u>І сонце не гріло б смердячого гною</u> <u>На чистій, широкій, на вольній землі.</u> (Kobzar, c. 105)	The children would weep not, nor mother's tears burn, And God would not hear your blaspheming and sneers, <u>The sun pour no warmth out upon the foul dunghill.</u> <u>Over a land that is free, broad and true</u> (Kobzar, c. 111)

В поезії «І мертвим, і живим..» (1845) Шевченко створює контраст між двома реаліями: божественним порядком природи, уособленим сонцем, і моральним падінням людства, представленим через метафору «смердячого гною». Сонце символізує чистоту, життя й Божу благодать, тоді як «гній» – це образ занепаду, аморальності та морального смороду. Другий рядок додає новий рівень цього протиставлення: земля має бути «чистою», «широкою» і «вольною», однак реальність людського занепаду суперечить цьому ідеалу. Цей контраст підкреслює трагедію спалюваної гармонії між природою, людиною й божественним порядком.

Віра Річ майстерно передає основний зміст обох рядків, проте її інтерпретація має деякі особливості. У перекладі слово «гній» замінено на «*foul dunghill*», що точно передає фізичний аспект образу. Однак слово «смердячий» не має прямого еквівалента в перекладі, і втрачається елемент огидності, який посилює емоційний ефект оригіналу. Крім того, конструкція «*pour no warmth out*» звучить менш різко, ніж «не гріло б», і не підкреслює ідеї повного відторгнення сонцем «гною». Шевченко акцентує на трьох епітетах: «чистій», «широкій», «вольній». У перекладі вони адаптовані як «*free, broad and true*». Епітет «*true*» змінює акцент із фізичної чистоти на моральну правдивість, що розширює значення, але частково змінює символіку оригіналу.

Шевченків контраст між божественним порядком і людським занепадом залишається збереженим у перекладі Віри Річ, але певні аспекти зазнають змін. Незважаючи на ці відмінності, переклад вдало передає головну ідею контрасту між гармонією природи та відсутністю людства.

У поезії «Як умру, то поховайте..» (1845) Шевченко через опис степу, ланів, Дніпра та круч створює образ рідної землі, яка стає не

Шевченко

John Weir

Серед степу <u>широкого</u> На Україні милій, Щоб лани <u>широкополі</u> , І Дніпро, і <u>кручі</u> Було видно, було чути, <u>Як реве ревучий.</u> Як понесе з України У синєє море Кров ворожу... отойді я І лани і гори – Все покину, і долину <u>До самого Бога</u> Молитися... а до того Я не знаю Бога. (Kobzar, c. 138)	In my beloved Ukraine, My tomb upon a grave mound high Amid the <u>spreading plain</u> , So that the fields, the boundless steppes, The Dnieper's plunging shore My eyes could see, my ears could hear <u>The mighty river roar.</u> <u>When from Ukraine the Dnieper bears</u> <u>Into the deep blue sea</u> The blood of foes ... then will I leave These hills and fertile fields - I'll leave them all and fly away <u>To the abode of God</u> , And then I'll pray But till that day I nothing know of God (Kobzar, c. 138, 141)
---	--

лише географічним простором, а й духовним символом України. У перекладі Джона Віра цей образ відтворено досить точно: «*My tomb upon a grave mound high / Amid the spreading plain, / So that the fields, the boundless steppes, / The Dnieper's plunging shore*». Слова «*spreading plain*» і «*boundless steppes*» передають ідею широти, але дещо зменшують емоційний акцент на багатстві та гармонії ландшафту, яким наповнений оригінал. Використання слова «*plunging shore*» як відповідника «кручі» вносить динамічний аспект, але втрачається певна велич і спокійність образу.

Образ Дніпра як символу природної сили та вічного руху є центральним у цьому уривку. Оригінал акцентує на звуках через «*Як реве ревучий*», що створює потужний акустичний ефект. У перекладі «*The mighty river roar*» відтворюється загальний зміст, але втрачено подвоєння «реве ревучий», яке підсилює звукову символіку, що зменшує експресивність і ритмічну динаміку оригінального тексту.

Шевченко використовує контраст між світським і божественним, заявляючи: «*Я не знаю Бога*» до моменту звільнення України. У перекладі цей рядок адаптовано як «*I nothing know of God*», що зберігає зміст, але звучить менш експресивно. Крім того, фраза «*To the abode of God*» для передачі «*до самого Бога*» акцентує на місці, а не на духовному піднесенні, яке є важливим у контексті оригіналу.

У рядках «*Як понесе з України у синєє море кров ворожу*» Шевченко використовує образ Дніпра, що несе ворожу кров, як символ звіль-

нення та справедливості. Джон Вір зберігає цю ідею у перекладі «*When from Ukraine the Dnieper bears / Into the deep blue sea / The blood of foes*», проте втрачається певна сила, закладена в образі «*понесе*», яке у Шевченка звучить як природна стихія, що є частиною великої боротьби.

Джон Вір зберігає загальний ритм тексту, хоча деякі рядки звучать більш спрощено, наприклад, «*I'll leave them all and fly away*». Цей рядок передає зміст, але не відображає глибини емоційного переходу від земного до божественного. У перекладі Віра ця гармонія частково зберігається, проте деякі моменти втратили свою емоційну напругу. Особливо це стосується звукових і рухових образів, які в оригіналі надають тексту динаміки та драматизму.

Шевченко

Vera Rich

Село! І серце одпочине: Село на нашій Україні – <u>Неначе писанка,</u> <u>село.</u> <u>Зеленим гаєм</u> <u>поросло.</u> <u>Цвітуть сади, білі-</u> <u>ють хати.</u> <u>А на горі стоять</u> <u>палати,</u> Неначе диво. А кругом Широколисті тополі, А там і ліс, і ліс, і поле, І сині гори за Дніпром. <u>Сам Бог витає над</u> <u>селом.</u> (Kobzar, c. 154)	A village! And the heart again May rest... A village in Ukraine – <u>Like an egg gay with Easter</u> <u>dyes:</u> <u>In woodland green the village</u> <u>hides;</u> <u>The gardens flower, homes</u> <u>gleam white.</u> A mansion <u>looms upon the</u> <u>height</u> Like some strange marvel. On all sides Stand broad-leaved poplars; there again Is forest, forest-land, and plain, Blue hills beyond the Dniπρο's tide ... <u>And high above, the Lord</u> <u>abides!</u> (Kobzar, c. 155)
--	--

Образ села в уривку Тараса Шевченка «Княжна» є символом гармонії, краси та божественного порядку, що втілюється у природі. У цьому уривку природа постає не лише як середовище, а як живий доказ божественної присутності, де кожна деталь – свідчення Божого творіння. Шевченко описує село як «неначе писанка», наголошуючи на його досконалості, яка гармонійно поєднує елементи природи та культури. Віра Річ у своєму перекладі адаптує цей образ як «*like an egg gay with Easter dyes*», де символ Великодньої писанки зберігається, але акцент переноситься на радісність і святковість, яка характерна для англomовної культури. Таке трактування не лише передає зміст, але й додає новий вимір, пов'язаний із загальнолюдською ідеєю божественного творіння.

Опис природи у творі підкреслює її гармонію, яка є результатом Божого замислу. Зелені гаї, квітучі сади, білі хати та широколисті тополі створюють ідеалізовану картину, яка слугує фоном для божественної присутності. У перекладі Віри Річ використання фрази «*in woodland green the village hides*» зберігає ідею гармонійного поєднання села з природою, але трохи зменшує відкритість образу, акцентуючи більше на прихованій красі. Водночас у рядку «*The gardens flower, homes gleam white*» передано чистоту та досконалість, яка в оригіналі підкреслюється білими хатами й квітучими садами. Чистота стає символом зв'язку між людиною та природою, який укорінений у Божій волі.

У рядку «*Сам Бог витає над селом*» Шевченко чітко вказує на божественну присутність, яка охоплює всю гармонію села та природи. У перекладі Віра Річ зберігає цю ідею через вираз «*And high above, the Lord abides*», який передає відчуття вічності й духовного спокою. Проте в оригіналі Бог є невіддільним від природи – Він буквально «витає» над селом, тоді як у перекладі створюється образ Бога, який існує «над» цим світом. Така зміна акценту робить Бога відокремленим від природного ландшафту, тоді як у Шевченка природа і є відображенням Божого задуму.

Окремої уваги заслуговує образ гір, що стоять «*неначе диво*» серед села. У перекладі вони описані як «*a mansion looms upon the height like some strange marvel*». У цьому перекладі збережено ідею дивовижності, але слово «*looms*» додає легкий відтінок відчуження чи навіть загрози, який відсутній у первинному тексті. У Шевченка палаци гармонійно вписуються у загальну картину, тоді як у перекладі вони стають дещо чужорідним елементом.

Таким чином, поезія Шевченка відображає глибоку інтеграцію природи й божественного, де кожна деталь села – від садів до тополь – є свідченням гармонії творіння. У перекладі Віри Річ ця ідея зберігається, але в деяких моментах змінюється акцент. Переклад акцентує на святковості й досконалості природи, проте місцями втрачає відчуття її невіддільності від Бога, як це є у Шевченка. Попри це, переклад зберігає основну думку про природу як відображення божественного задуму, що дає змогу передати універсальність теми англomовному читачеві.

У вірші «Мені тринадцятий минало...» (1847) Тарас Шевченко майстерно зображує глибокий зв'язок людини з природою та божественним світлом, яке пронизує все довкола. Відчуття гармонії між небом, селом, сонцем і дитиною створює атмосферу внутрішнього спокою й духовної радості. Джон Вір у своєму перекладі зберігає

Шевченко	John Weir
Чи то так сонечко сяло, Чи так мені чого було? Мені так любо, любо стало, Неначе в Бога.... Уже прокликали до паю, А я собі у бур'яні Молюся Богу... і не знаю, Чого маленькому мені Тойді так приязно молилось, Чого так весело було? Господнє небо, і село, Ягня, здається, веселилось! І сонце гріло, не пекло! (Kobzar, c. 157)	Was it the <u>magic</u> of the sun, Or what was it affected me? I felt with joy all overcome <u>As though in heaven ...</u> The time for lunch had long passed by, And still among the weeds I lay <u>And prayed to God...</u> I know not why It was so pleasant then to pray For me, an orphan peasant boy, Or why such bliss so filled me there? The sky seemed bright, the village fair, The very lambs seemed to rejoice (Kobzar, c. 158)

загальний зміст і основну ідею уривка, проте вносять певні зміни, які адаптують текст для англійського читача.

Шевченко починає уривок із рефлексії, що передає його емоційне захоплення: «*Чи то так сонечко сяло, чи так мені чого було?*» Цей рядок створює відчуття невизначеності між природним і внутрішнім світлом, ніби сонце й душевний стан зливаються в єдине ціле. У перекладі Джона Віра це адаптовано як «*Was it the magic of the sun, / Or what was it affected me?*». Використання слова «*magic*» додає фантастичної нотки, але втрачає простоту й природність, властиву оригіналу. Проте переклад передає здивування та глибоке захоплення, яке відчуває герой.

У рядках «*Мені так любо, любо стало, неначе в Бога...*» Шевченко наголошує на особливому стані душевного спокою, який герой відчуває в єдності з природою й божественним. У перекладі це відображено як «*I felt with joy all overcome / As though in heaven ...*». Використання фрази «*as though in heaven*» влучно передає божественний контекст, але зменшує відчуття безпосередньої присутності Бога, яке є в оригіналі.

Далі Шевченко переходить до опису конкретних деталей: села, неба, ягняти та сонця, які всі разом створюють атмосферу радості й гармонії. Рядок «*І сонце гріло, не пекло*» підкреслює лагідність природи, яку герой сприймає як прояв Божої благодаті. У перекладі це передано через фразу «*The very lambs seemed to rejoice*», яка зберігає загальне відчуття радості, але замість конкретного акценту на лагідності сонця фокусується на символі ягняти, яке асоціюється з невинністю та спокоєм.

Особливе місце в уривку займає молитва: «*Молюся Богу... і не знаю, чого маленькому мені / Тойді так приязно молилось*». Шевченко через цей момент зображує чистоту дитячої душі, яка природно тягнеться до Бога. У перекладі Джона Віра цей мотив збережено як «*And prayed to God... I know not why / It was so pleasant then to pray*». Переклад адекватно передає емоцію широті й невимушеності молитви, хоча слово «*pleasant*» може здаватися трохи менш глибоким у порівнянні з українським «*приязно*».

Шевченко	Vera Rich
І смеркає, і світає, День божий минає, (Kobzar, c. 104)	Dusk is falling, dawn is breaking, And God's day is ending (Kobzar, c. 110)

В короткому уривку з поезії Тараса Шевченка «*І мертвим, і живим...*» передається циклічність часу як невід'ємна частина божественного порядку світу. Шевченко описує природний ритм зміни дня і ночі, підкреслюючи їхню гармонію з Божим задумом. Рядок «*І смеркає, і світає*» створює образ постійного руху часу, що є частиною вічного циклу природи, а продовження «*День божий минає*» акцентує на тому, що кожен день є даром Бога, який потрібно цінувати.

У перекладі Віри Річ цей мотив збережено через фразу «*Dusk is falling, dawn is breaking, / And God's day is ending*». Переклад чітко відтворює основну ідею циклічності, проте вводить деякі нюанси, які впливають на загальне звучання. Використання слова «*God's day*» додає акцент на тому, що день належить саме Богу, тоді як у Шевченка акцент більше на самому процесі його плину. Фраза «*Dusk is falling, dawn is breaking*» вдало передає зміну дня і ночі, зберігаючи природну гармонію, але створює дещо ліричніший тон порівняно з більш стриманим звучанням оригіналу. Шевченків рядок відзначається лаконічністю та простотою, які підсилюють його універсальність і глибину. Віра Річ, перекладаючи, зберігає загальний зміст і образність, але деякі додані слова, як-от «*God's day*», зміщують акцент із циклічності часу на його належність Божому контролю.

Аналіз англійських перекладів Джона Віра та Віри Річ демонструє, як пантеїстичні мотиви у творчості Тараса Шевченка, де природа, людина і божественне перебувають у гармонійній єдності, адаптуються для іншомовної аудиторії, зберігаючи основний зміст, проте іноді змінюючи акценти.

Обидва перекладачі передають глибокий зв'язок між природою та божественним, закладений

у Шевченкових текстах. У перекладі Віри Річ природа часто набуває святкових рис і стає символом Божої присутності через гармонію та красу, як це видно в її інтерпретації уривків із «Княжни» та «Мені тринадцятий минало». Віра Річ майстерно передає чистоту та гармонійність природи, яка втілює божественний задум, але іноді розділяє Бога і природу, наголошуючи на Його віддаленості, як у рядках «*And high above, the Lord abides*».

Джон Вір у своїх перекладах, як-от у «Як умру, то поховайте...», акцентує на величі природи, яка слугує символом свободи й боротьби, а її божественність підкреслюється через динамічні образи, такі як «ревучий» Дніпро чи блакитні гори. У його інтерпретації природа постає як частина універсального циклу, підконтрольного Божій волі, проте акцент на її самодостат-

ності іноді поступається місцем зосередженню на патріотичних і соціальних аспектах.

Висновок. Пантеїстичні мотиви у перекладах обох авторів зберігають свою основну ідею, але піддаються адаптації до англomовного сприйняття. У перекладах Віри Річ пантеїзм частіше акцентується через гармонійність і красу природи, яка є проявом Божого задуму. У Джона Віра природа постає як динамічний символ боротьби, сили й надії, що іноді підкреслює її незалежність від божественного начала. Попри ці відмінності, обидва перекладачі зберігають ключову ідею Шевченкового пантеїзму: природа є невіддільною від божественного, і через неї розкривається гармонія світу, яка є основою людського буття, що дозволяє англomовному читачеві відчутти універсальність поетичного світу Шевченка, де природа і Бог існують у нерозривній єдності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акішина, М. О. Комунікативно-прагматичний потенціал тропів у англomовному поетичному тексті XXI століття. *Лінгвістика*. 2015. Вип. 19. С. 26–68.
2. Ботвин Т. Особливості перекладу лексичних лакун у збірці поетичних творів Тараса Шевченка «Кобзар». *Сучасні дослідження з іноземної філології*, 2024, 2 (26): 172-181.
3. Воронова З. Ю. Аспекти відтворення українських художніх творів в англomовних перекладах. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*, 2021, 88 с.
4. Єлісеєва А.С. Проблеми перекладу англomовної поезії (на матеріалах поетичних творів XIX ст.) : дипломна робота магістра. Дніпро : Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2022. 108 с.
5. Кондратюк М. В., Бойван, О. С. Теоретичні, практичні та методичні аспекти перекладу поетичних творів з української мови англійською мовою. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 2022, 53 (2): 127-131.
6. Крупа, М. Критерії відбору художньої словесності для лінгвоаналізу. *Теорія і практика лінгвістичного аналізу художнього тексту*. Тернопіль : Лілея, 1997. С. 6–24.
7. Марцин, : О. Шевченко у світовому перекладознавчому досвіді. *Український світ у наукових парадигмах : зб. наук. пр.* Харків : ХІФТ, 2019. Вип. 6. С. 34–42.
8. Ніколаєва, Т. Особливості художнього перекладу з української на англійську мову. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філологія»*. 2018. Вип. 42. С. 119–125.
9. Ребрій, О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків : Харк. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
10. Шапран, М. С. Поезія Тараса Шевченка в англomовних перекладах: лексико-стилістичний та культурно-прагматичний аспекти : дипломна робота магістра. Київ : Національний авіаційний університет, 2021. 85 с.
11. *Kobzar. Ukrainian Poetry of Taras Shevchenko*. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/18385/file.pdf> (дата звернення: 21.12.2024).
12. Mey, J. Pragmatics and Literature. *Foundations of Pragmatics*. Berlin : Mouton de Gruyter, 2014. 152 p.
13. Reiss, K. Translation Criticism – The Potentials & Limitations. London ; New York : Routledge, 2000. Kindle edition. 354 p.